

Tjänsteställe: Samhällsbyggnadsförvaltningen,
byggheten
Handläggare:
Remitterad: Linda Lövkvist,
bebyggelseantikvarie
Datum: 2022-06-29
Beteckning: LOV 2022-422

Figur 1
Geografiskt läge.

Ingared 5:277, LOV 2022-422 Antikvariskt utlåtande

2022-06-29 Bebyggelseantikvarie Linda Lövkvist

Innehållsförteckning

Ärendet	1
Sammanfattning	1
Ansökta åtgärder	2
Historik	2
Karaktär och kulturhistoriska värden	3
Aktuella skydd	3
Antikvarisk bedömning, förhållningssätt och förslag	5

Sammanfattning

Byggnaden omfattas av PBL 2:6, 8:13 och 8:17, vilket innebär att den inte får förvanskas och vid förändringar ska varsamhet och hänsyn tas till kulturvärdena på platsen, byggnadens karaktär och kulturhistoriska värden. Byggnaden är också q-märkt i detaljplan, som avser att byggnaden inte får rivras, byggas om eller till; dess yttre form, karaktär eller materialverkan får inte förvanskas. Utifrån antikvariskt perspektiv är det viktigt att bevara dessa byggnadens karaktär i såväl helhet som detaljer, se s 5-7. I princip samtliga åtgärder som ansökan gäller står i strid med nämnda skydd och avråds från beviljande.

Ärendet

Sökande vill på fastigheten för Ingared 5:277 ändra byggnadens användning från garage till flerbostadshus om 6 lägenheter i 3 plan. Då byggnaden är kulturhistoriskt värdefull och q-märkt i detaljplan (lagakraft 2014-03-26) har ärendet därför remitterats för antikvariskt utlåtande.

Figur 2 Byggnaden intill allén som går fram till Ingared gårds mangårdsbyggnad från 1920 har ett högt miljövärde för den gamla gårdens olika byggnader och förståelsen för de historiska sambanden i området.

Ansökta åtgärder

De åtgärder sökanden önskar genomföra är att

- bygga till ett "flertal" takkupor och balkonger;
- demontera garaget och fylla igen väggarna; samt
- byta källardörren.

Utförandet anges ske "i samma arkitektoniska stil, material och färgsättning som befintlig".

Figur 3 Ovan återges de ritningar som avser hur man vill att byggnaden ska se ut efter de ansökta åtgärderna.

Historik

Byggnaden ingick tidigare, tillsammans med Ingared 5:118, i fastigheten Ingared 5:240, som ingick i Ingareds gård vid Sävelången. Grannfastigheten i norr, Ingared 5:118, var gårdens tidigare mangårdsbyggnad, uppförd under 1800-talets första hälft. Det kom sedermera att bli inspektörsbostad, när en ny mangårdsbyggnad uppfördes 1920 – dagens Ingared 5:240. Ingared 5:277 omskrivs i den riksomfattande statistisk-topografiska inventeringen *Sveriges bebyggelse* (publicerad 1951) som "ekonomibygnad" uppförd i sten 1880 "för 14 hästar och 44 nötkreatur", medan den i den kulturhistoriska inventeringen anges som magasin.

Hemsjö socken har dominerats av små och medelstora gårdar, med undantag av just Ingareds gård, som har varit den enda större egendomen. Sedan lång tid har ett gästgiveri funnits i anslutning till Ingareds gård. I den utpekade miljön ingår ovan nämnda byggnader, några ytterligare ekonomibygnader samt den före detta gästgiveribygnaden.

Figur 4 och 5 Några viktiga karaktärsdrag och kulturhistoriska värden sitter i den jämna, symmetriska fönstersättningen, materialverkan mellan natursten, den vita puts och den rödslammade träpanelen med något lägre avslutade, snedsågade locklister som ger en dekorativ effekt, samt de vita spröjsade fönstren. Kompositionen är balanserad och välkomponerad med omsorg om detaljer och helhet, men ändå sparsmakat med detaljer och komponenter. Dessa aspekter är viktiga att bevara, även om byggnaden exempelvis får fler fönster än i dagsläget. Det är också viktigt att byggnaderna vårdas och underhålls med traditionella material och metoder

Karaktär och kulturhistoriska värden

Gården utgör en betydelsefull del av traktens historia genom sin storlek och centrala roll i området. Gården har byggnads- och socialhistoriska värden och utgör ett exempel på traktens tradition med sommarvistelse för välbärgade göteborgsfamiljer. Huvudbyggnaden omges av en storslagen parkanläggning med en välbevarad, långsträckt allé fram till huvudbyggnaden.

Det är i denna kulturmiljö som Ingared 5:277 ska förstås. Den har därmed ett betydande miljövärde, som bidrar till förståelsen av ett större sammanhang än bara byggnaden i sig. Den berättar också om gårdens utkomst bakåt i tiden och de olika sociala sammanhang den befunnit sig i. En stor ladugård, eller stort magasin, vittnade om stora tillgångar. Det är därför viktigt att byggnaden bevarar sin karaktär, då den vittnar om dess tidigare funktion som viktig ekonomibyggnad på en välgärgad gård i ett område som annars hade det tämligen magert. Denna utläsbarhet ger byggnaden också ett högt pedagogiskt värde.

Byggnadens karaktär utgörs av stengrunden, dess vitputsade fasader med röd slamfärgade gavelpartier och taktegeförsedda sadeltak. Andra karaktärsdrag är den symmetriska fönstersättningen av vita spröjsade fönster, samt den balanserade och sparsmakade kompositionen med omsorg om delarna. Den omgivande, nivellerande stenvallen i sutteränglutningen är också ett viktigt särdrag för själva fastigheten.

Aktuella skydd

Kulturmiljöer skyddas genom ett system av lagar, där Kulturmiljölagen (KML) är en ramlag som följs upp på andra ställen, främst inom Plan- och bygglagen (PBL). Här redogörs för de skydd som just Ingared 5:277 omfattas av.

Gällande skydd

- KML 1:1
- PBL 2:6
- PBL 8:13
- PBL 8:14
- PBL 8:17
- BFS 2016:6, punkt 1:2211
- DP, Laga kraft 2014-03-26

KML 1:1

Denna portalparagraf anger att vi alla, enskilda som myndigheter, har ansvar för vår kulturmiljö, så att den kan bevaras för vår samtid och kommande generationer

PBL 2:6

Enligt denna paragraf ska bebyggelse och byggnadsverk *utformas och placeras* på den avsedda marken på ett sätt som är *lämpligt med hänsyn till bland annat kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan* (punkt 1) och att de särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska skyddas. *Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.*

PBL 8:13 FÖRVANSKNINGSFÖRBUDET

Förvanskningförbudet anger att en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte får förvanskas. Punkt 3 anger att det gäller även allmänna platser. Boverkets föreskrifter förtydligar i BFS 2016:6, punkt 1:2212 att det avser om åtgärden påverkar byggnadens karaktärsdrag eller skadar egenskaper som sammantaget ligger till grund för dess kulturhistoriska värde. Med begreppet karaktär avses enligt BFS 2016:6 punkt 1:2211 bland annat material och utförande samt detaljomsorg och detaljeringsnivå.

PBL 8:14

Enligt denna paragraf ska en byggnad vårdas och underhållas och underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadens kulturhistoriska värden, så att deras särskilda värden bevaras.

PBL 8:17

Ändring av en byggnad ska enligt PBL 8:17 utföras varsamt. Grunden för detta är att man därigenom tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara bland annat byggnadens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

BFS 2016:6, PUNKT 1:2211

Varsamhet och byggnads karaktär definieras av Boverket, som är den myndighet som har mandat att tolka PBL. De anger mer konkret vad detta innebär, se grön faktaruta. Ofta hänger också de kulturhistoriska värdena samman med byggnadens karaktär.

Vad är förvanskning?

Med förvanskning avses enligt Boverket och Mark- och miljööverdomstolen åtgärd som

- ger ett dominerande och avvikande uttryck
- orsakar att en väsentlig egenskap går helt förlorad
- inte är anpassad till byggnadens eller områdets karaktär
- väsentligt förändrar byggnadens utformning och uttryck

Vad är att visa hänsyn?

Enligt Boverket handlar hänsynstagande om att förväalta värden och förstå hur nya åtgärder kan påverka dessa värden. Kulturvärden räknas som viktiga resurser av betydelse för samtliga övriga allmänna intressen.

Vad är varsamt?

För att en åtgärd ska anses vara varsam ska byggnadens karaktär respekteras enligt Boverket (BFS 2016:6, punkt 1:2211) avseende

- proportioner, form och volym,
- materialval och utförande,
- färgsättning, och
- detaljomsorg och detaljeringsnivå samt
- detaljer av betydelse för byggnadens karaktär tillvaratas

Figur 6 Del av aktuell detaljplan som visar byggnadens bevarandestatus och skyddsbestämmelse i plankartan.

DETALJPLAN

I gällande detaljplan är byggnaden skyddad med q_1 , som betecknar:

Kulturhistoriskt värdefull byggnad som inte får rivas, till- och ombyggnad får inte förvanska byggnadens yttre form, karaktär eller materialverkan.

Detta bekräftar byggnadens kulturhistoriska värde och det skydd den har i PBL 8:13 och 8:17, men också underhållskraven i 8:14.

Figur 7 Takfönster liknande denna modell av spröjsade gjutjärnsfönster är ett antikvariskt bättre alternativ än takkupor och ger ett minst lika bra – om inte bättre – ljusstillskott, som uppfyller dagens ljuskra.

Antikvarisk bedömning, förhållningsätt och förslag

MOTIVERING TILL TAKKUPOR OCH BALKONGER

I ansökan flaggar sökanden om att ombyggnad av huset från garage till ett flerbostadshus och därför "kräver en del förändringar i husets utseende för att uppnå dagens tekniska krav för bostäder. Huset tillbyggs med flertal takkupor och balkonger." Takkupor och balkonger likställs genom denna formulering och satsföljde med dagens tekniska krav för bostäder.

Här är det viktigt att påpeka att varken balkonger eller takkupor utgör något tekniskt krav för bostäder. Det gör däremot tillgång till dagsljus, vilket istället för takkupor kan uppnås genom takfönster, som inte upptar mer byggnadsvolym (se nedan). För övrigt påminns om PBL 8:7 som anger möjlighet till avsteg från byggnadskrav med hänsyn till varsamhetskravet och förvanskningförbudet i PBL 8:13 och 8:17, men också PBL 2:6.

Spröjsade takfönster i gjutjärn används med fördel istället för takkupor med syfte att byggnaden bättre harmonierar med och underordnar sig de kulturhistoriska värdena på platsen och efterleva PBL 2:6, 8:13 och 8:17.

Balkonger och takkupor skulle förvanska byggnaden, det historiska sammanhanget och de kulturhistoriska värdena för både platsen och byggnaden, vilket 8:13 förbjuder. Inte heller kan inrättandet av balkonger eller takkupor sägas vara varsamt mot vare sig de kulturhistoriska värdena eller byggnadens karaktär som PBL 8:17 påbjuder.

BYTE AV BEFINTLIGA FÖNSTER OCH DÖRRAR

Dessutom har sökanden för avsikt att byta ut befintliga träfönster till fönster som imiterar utformning och färgsättning. Fönster utgör en viktig del i en byggnads såväl karaktär som kulturhistoriska värde. Ursprungliga fönsters värde består i dess byggnadshistoriska värde och dess patina, och det ursprungliga träet vittnar om materialkännedom om t ex olika kvaliteter. I sammanhanget tillför också ursprungliga beslag både känsla av omsorg om detaljerna, samtidigt som de fungerar som tidsmarkörer. Detsamma kan sägas om det planerade bytet av befintliga dörrar, som utgör en viktig del av byggnadens karaktär.

Om syftet med bytena är att uppnå bättre isolering finns andra sätt att uppnå det. Exempelvis kan man istället byta/sätta in extra innerglas för bättre U-värde. Trä är möjligt att underhålla, till skillnad från många moderna "underhållsfria" fönster (de är underhållsfria just för att de inte går att underhålla – utan måste bytas ut istället). Att bevara befintliga fönster och garagedörrar står också mer i samklang med

Figur 8 Den välvda källardörren ger byggnaden karaktär och är en del av byggnadens helhet. Den är viktig att bevara, men behöver också underhåll med traditionella material och metoder. De tvärgående bandbeslagen fyllde en viktig stadgande funktions och är viktiga att bevara.

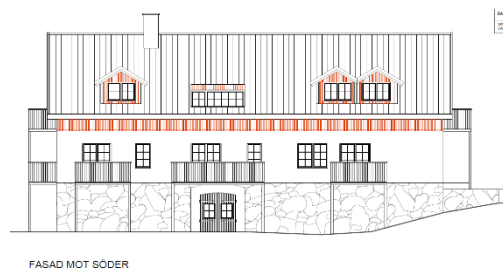

Agenda 2030, då byten ofta ger minst dubbel negativ effekt på miljön jämfört med att bevara och vårda gamla fönster och dörrar.

På västra gaveln önskar man sätta in en centrerade dubbeldörrar i glas med överljusfönster, vilket inte heller är förenligt med nämnda lagrum.

NY FÖNSTERSÄTTNING FÖRVANSKAR

Den nya fönstersättningen förvanskar den nu välbalanserade fasaden och symmetriska fönstersättningen på den södra fasaden. Tillsammans med de takkupor och balkonger man vill uppföra skapas med den nya fönstersättningen en helt ny karaktär för fasaden (figur 9). För en byggnad med så starka skydd som denna byggnad i såväl lagrum som detaljplan kan detta inte godkännas. Här behövs ett helt annat förslag som bättre tar tillvara byggnadens karaktär och kulturhistoriska värden.

Figur 9 Den södra fasaden ändrar karaktär och de kulturhistoriska värdena förvanskas. Det är viktigt att man även fortsättningsvis ska kunna utläsa byggnadens tidigare funktion som ekonomibyggnad – och sådana hade exempelvis aldrig balkonger.

SAMMANFATTNINGSVIS

Ansökta åtgärder kan inte annat än betraktas som lagstridiga i nuvarande utformning. Att förändra byggnaden i sig till bostäder skulle kunna genomföras utan förvanskning och med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden och karaktär. Det kräver dock en mer genomtänkt strategi där större hänsyn tas

till bevarande av byggnadens olika komponenter, till formspråk, material och utförande. Detta skulle kunna möjliggöras i samarbete med en bebyggelseantikvarie.

Följande är då viktigt att tänka på:

- bevara de ursprungliga fönstren
- symmetrisk fönstersättning
- de ursprungliga fönstren får fungera som förlaga för nya fönster för att på så sätt bidra till bibehållna proportioner och utförande
- de nya fönstren görs sidohängda med genomgående ("äkta") spröjs som delar in fönstren i 6 rutor
- Fönstren i fasadlivet utförs i trä, medan fönster likt traditionella spröjsade gjutjärnsfönster avser tak
- Samtliga dörrar bevaras
- Hakar, beslag och liknande detaljer bevaras på både fönster och dörrar eller ersätts med lika, handgjorda dito
- Tillkommande komponenter eller detaljer är tidstypiska och rimliga i förhållande till byggnadens karaktär
- Såväl i helhet som i detalj underordnar sig och harmonierar nya tillskott på byggnaden med dess karaktär och kulturhistoriska värden; liksom kulturvärdena på platsen som helhet
- Det behövs en KUL (antikvariskt sakkunnig kontrollant) vid genomförandet.

Linda Lökvist, dag som ovan
Kommunantikvarie

Bygglovsenheten
SAMHÄLLSBYGGNADSFÖRVALTNINGEN

